

Votaziun federala dals 23 da settember 1990

Explicaziuns dal cussegl federal

Objects da la votaziun

Iniziativa per desister da l'energia atomara

L'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara» vul scumandar novs stabiliments per producir energia atomara e metter ord funcziun ils existents. Per il cussegl federal e per il parlament n'èsi betg da responsar ina desistida da l'energia nucleara, perquai ch'il provediment segir da forza electrica fiss periclità.

Text da la votaziun pag. 4
Explicaziuns pag. 5-9

Iniziativa per in moratori conc. la construcziun d'ovras atomaras

L'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras» pretenda ch'i na vegnia betg permess durant diesch onns da construir novas ovras atomaras e novs reacturs atomars per intents da stgaudament. Cussegl federal e parlament refusan l'iniziativa perquai ch'i fiss fallà da bloccar svilups pussaivels da la politica d'energia.

Text da la votaziun pag. 10
Explicaziuns pag. 11-14

Artitgel davart l'energia en la constituziun

Il cussegl federal ed il parlament recumondan d'acceptar l'artitgel davart l'energia sco basa per in provediment d'energia segir, economic e che resguarda l'ambient. Previsas en mesiras per in consum d'energia spargnus e raziunal.

Text da la votaziun pag. 16
Explicaziuns pag. 17-20

Lescha davart il traffic sin las vias

La midada da la lescha davart il traffic sin las vias porta diversas meglieraziuns, tranter auter en favur da la segirtad sin via. Il referendum è vegnì preni be pervi da la ladezza dals camiuns.

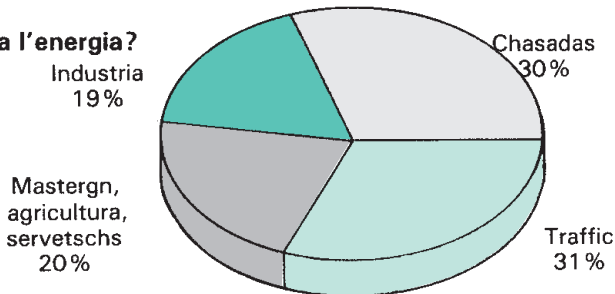
Text da la votaziun pag. 26-31
Explicaziuns pag. 21-25

Consum d'energia creschent – gronda dependenza da l'exteriur

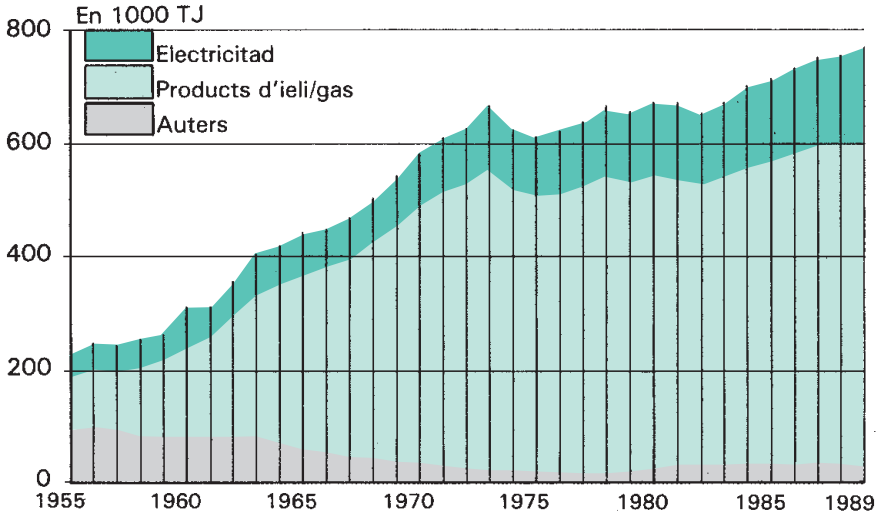
Il consum d'energia da noss pajais s'è augmentà annualmain per 6,5 pertschient tranter ils onns 1955 fin 1973. Las crisas d'ieli ed il grond augment dals pretschs d'ieli ch'èn stads colliads cun quellas, han mussà cleramain ch'igl è necessari da duvrar spargnusamain l'energia. Malgrà quai èsi er da constatar durant ils davos diesch onns in augment dal consum d'energia. La media munta ad 1,3 pertschient per onn.

Tgi dovra l'energia?

Las duas gruppas da consum las plis impurtantas èn las chasadas ed il traffic che consuman mintgamai radund 30 pertschient dal consum total. Mastergn, agricultura e servetschs consuman ensemen 20 pertschient, entant che l'industria dovra presapauc il medem quantun d'energia.

Consum d'energia 1955-1989

La muntada da las singulas furmas d'energia s'è midada fermamain en il decurs dal temp: pli baud era la Svizra dependenta da la cotgla, oz dentant da l'ieli. Surtut l'augment dal consum da benzina ha per consequenza che la part da l'ieli è anc adina fitg auta cun quasi 65 pertschient dal provediment total.

La politica d'energia dal cussegl federal

Er en sia politica d'energia sa basa il cussegl federal sin il princip da l'augment qualitativ. Tut sias activitads han la mira da garantir in provediment d'energia

segir, economic e che resguarda l'ambient.

Questas miras na pon betg vegnir cuntanschidas ni cun in'amplificaziun sfurzada da l'offerta d'energia ni cun restricziuns radicalas dal consum d'energia. Igl è plitost da tschertgar ina via media tranter questas duas posiziuns extremas. Il nov artitgel d'energia mussa questa via. El permetta da realisar ils suandants principis:

- in'applicaziun da l'energia spargnusa e raziunala sco emprima prioritad ;**
- ina promoziun consequenta da la perscrutaziun energetica ed il svilup da novas tecnicass ;**
- ina reducziun da dependenzas unilateralas, spezialmain cun substituir l'iel e cun procurar in'offerta d'energia diversifitgada.**

Per pudair cuntinuar a moda efficazia cun questa politica d'energia èsi necessari

- da refusar las duas iniziativa cunter l'energia atomara per uschia pudair mantegnair vinavant la pussaivladad da l'energia nucleara ;**
- d'acceptar l'artitgel davart l'energia en la constituziun.**

Cun quest artitgel èsi pussaivel da crear ina lescha davart l'energia che po dentant ir en vigur pir enturn l'onn 1995. Ils problems dad oz èn dentant uschè urgents – pensain be a la catastrofa climatica ch'ans smanatscha – che nus na pudain betg laschar passar quest temp senza far insatge. Cun il conclus davart il diever da l'energia che vegn deliberà gist uss en il parlament e che pussibilitescha in'applicaziun spargnusa e raziunala da l'energia, pudain nus gudagnar almain trais fin quatter onns per spargnar energia. Ultra da quai vegn il cussegl federal ensemen cun ils chantuns a cuntinuar e rinforzar il «Program concernent la politica d'energia».

Questa politica d'energia coordinada er temporarmain presta ina impurtanta contribuziun per la protecziun da l'ambient, reducind las emissiuns da materias nuschaiplas per l'aria e dals gas cun effect da serra.

Emprim project: Iniziativa per desister da l'energia atomara

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara»

dals 23 da mars 1990

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara» dal 1. d'october 1987 vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa pretenda la suandanta cumplettaziun da la constituiun federala:

Art. 24^{quinqües}, al. 3-5 (nov)

³ En Svizra na dastgan vegnir mess en funcziun nagins ulteriurs stabiliments per producir energia atomara e nagins implants per clavurar combustibels nuclears. Ils stabiliments existents na dastgan betg vegnir renovads. Els èn da metter ord funcziun uschespert che pussaivel.

⁴ Per garantir in provediment sufficient cun forza electrica procuran confederaziun e chantuns che la forza electrica vegnia spargnada, utilisada pli economicamain e producida ad ina moda e maniera che resguarda l'ambient. Auas naturalas e cuntradas dignas da protecziun na dastgan betg vegnir pregiuditgadas tras novas construcziuns d'ovras electricas.

⁵ Cun il medem intent promova la confederaziun la perscrutaziun, il svilup e l'utilisaziun da stabiliments d'energia decentralis e che resguardan l'ambient.

Art. 2

L'assemblea federala propona al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa dal pievel.

Situaziun da partenza

La produziun da forza electrica cun agid da l'energia nucleara è stada incontestada fin a l'entschatta dals onns settanta. Dapertut sin il mund han ins fatg diever da questa energia. Oz è en funcziun sin il mund entir betg main che 426 ovras nuclearas.

Er la Svizra ha fatg diever da la forza atomara, damai che las forzas d'aua eran explotadas praticamain dal tut per producir forza electrica. Oz furneschan las tschintg ovras nuclearas da la Svizra radund 40 pertschient dal current electric.

Pir en ils onns settanta sa mussa la resistenza cunter l'utilisaziun pacifica da l'energia nucleara. En Svizra sa manifestescha quella en furma da duas iniiziativas cunter l'energia atomara; quellas èn vegnidas refusadas ils onns 1979 e 1984. L'onn 1979 ha il pievel perencunter acceptà ina cumplettaziun da la lescha davart l'energia atomara che pretenda in mussament dal basegn per pudair construir ulteriuras ovras nuclearas.

L'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara» ch'è vegnida inoltrada cun 105 812 vuschs l'onn 1987 pretenda, che novs stabiliments per producir energia atomara na dastgan betg vegnir mess en funcziun. Stabiliments existents ston vegnir mess ord funcziun uschespert che pussaivel e na dastgan betg vegnir remplazzads. Il maun public duai vegnir obligà da promover stabiliments d'energia decentralis e che resguardan l'ambient e da procurar per in diever spargnus da la forza electrica.

Cussegl federal e parlament refusan quest'iniziativa. Igl n'è oz betg da sponsar da desister da la pussaivladad da l'energia nucleara. Ina tala desistida avess consequenzas gravantas per noss pajais, perquai ch'i na stess per il mument betg a disposiziun alternativas suffizientas.

Arguments dal comité d'iniziativa

Ils iniziants motiveschan lur iniziativa sco suonda:

«Betg construir novas ovas atomaras – betg remplazzar las veglias

L'iniziativa per desister da l'energia atomara garantescha ch'ì na vegni betg pli construir novas ovas atomaras en noss pajais. Las tschintg ovas atomaras existentas na duaian betg vegnir remplazzadas suenter che lur perioda d'explotaziun è passada. L'iniziativa porta uschia pass per pass ina desistida da forza electrica ord ovas atomaras fin ca. l'onn 2030.

In accident d'in reactur fagess la Svizra bassa nunabitabla

Ovas atomaras èn ina ristga nunsupportabla per in pajais populà uschè spess sco la Svizra. En il circuit da 30 km – quai correspunda a la zona d'evacuaziun a Tschernobyl – vivan 40% da la populaziun svizra enturn las tschintg ovas atomaras da la Svizra. In accident cun ina radiaziun radioactiva fagess per tschientaners nunabitabels ils territoris enturn ils stabiliments atomars.

Tschernobyl duai esser in avvertiment per nus

Tschertas consequenzas da l'accident da Tschernobyl sa mussan pir oz: Trais giadas dapli cas da leuchemia, cancer tras radiaziuns, defurmaziuns d'uffants e d'animals novnaschids, AIDS da Tschernobyl. Anc auters donns n'èn betg d'impeDIR, dentant è la dimensiun da quels nuncalculabla. Pli che 200 000 olmas ston anc abandonar lur patria pli stretga.

La desistida successiva è pussaivla e realisabla

Fin l'onn 2030 po la forza electrica atomara vegnir remplazzada en quatter etappas:

Reducziun da l'export da forza electrica: La Svizra ha exportà ils davos onns annualmain radund 20 milliardas uras kilowatts; quai fa 20% dal consum dal pajais (la Frantscha be 11%).

Nagins stgauraments electrici ad accumulaziun: Stgaurar cun forza electrica è in sfarlattim nunacceptabel. In'ovra atomara producescha oz l'energia per stgaurar per be paucs pertschients da la populaziun.

Utilisaziun pli effizienta: Pli ch'ina terza dal current electric va oz a perder. Meglieras lampas, megliers urdains ed apparats, tecnicas d'applicaziun raziunalas e meglieras turbinas tar la producziun da la forza electrica pussibileschan in'utilisaziun pli effizienta da l'energia.

Energias regenerablas: Energia solara ed autras energias regenerablas èn oz tecnicamain uschè perfecziunadas ch'ellas permettàn in'utilisaziun raziunala ed economica. Cun impunder daners per la perscrutaziun d'energia regenerabla empè per la perscrutaziun nucleara po quest svilup anc vegnir accelerà.

Da questas quatter mesiras resulta in potenzial da current electric da la dubla grondezza dal consum da forza electrica atomara dad oz. Quai garantescha in augment cuntinuà da l'economia e da la bainstanza cun in provediment d'energia segir, senza esser dependent da forzas atomaras en Svizra ed en l'exteriur.»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l'iniziativa per desister da l'energia atomara spezialmain per ils suandants motivs:

L'opziun da l'energia nucleara duai vegnir mantegnida

Prevegnir per l'avegnir è ina da las incaricas centralas da la regenza d'in stadi. Quai vala er per il sector da l'energia. I fiss fauss da desister d'energias existentas e da svilups tecnics pussaivels. Tras l'iniziativa vegniss la Svizra esclusa dal svilup da stabiliments d'energia nucleara meglierads, pli novs e pli effizients.

Il remplazzament da l'energia nucleara n'è betg segirà

L'energia nucleara producescha circa 40 pertschient da nossa forza electrica. I fiss ina illusiun privlusa da crair che questa energia possia vegnir substituìda en curt temp totalmain tras alternativas u cun spargnar. Er in remplazzament tras energias fossilas (ieli, cotgla e gas) na vegn betg en dumonda, perquai che nus ans pudain betg lubir d'engrevgiar l'ambient anc pli fitg. Alternativas sco energia solara, bioenergia ed energia dal vent na pon per il mument betg furnir energia suffizienta. La confederaziun promoova bain intensivamain la perscrutaziun da quest sector (1989 cun quasi 30 milliuns francs). Sch'ins vuless gulivar la mancanza sulettamain cun spargnar, stuess ins prender mesiras rigurusas che influenzassan considerablmain nossa vita quotidiana. L'iniziativa cuntegna bain cumpetenzas per ils organs dal stadi, ma nagin che po garantir che las leschas necessarias vegnian er acceptadas.

Consequenzas nunsupportablas per noss'economia

Desister uschespert che pussaivel e totalmain da la forza electrica atomara sco l'iniziativa pretenda quai, na fiss betg da responsar. En cas da crisas da provediment na fissan contingentaziuns, interrupziuns e razionaments dal current electric betg d'excluder. Las consequenzas negativas per l'economia e per la societad èn evidentas. La Svizra fiss anc pli fitg dependenta da l'import da forza electrica atomara da l'exteriur, pertge ni mesiras da spargn ni ils stabiliments d'energia decentralis previs da l'iniziativa fissan en il cas da substituir cumplainmain la mancanza d'energia.

La lecziun da Tschernobyl

La catastrofa da Tschernobyl ha leventà dumondas gravantas e chaschunà novas discussiuns concernent l'energia nucleara. Quest eveniment tragic è vegnì analisà minuziusamain sin il champ internaziunal ed en Svizra. Il resultat ha mussà che las tschintg ovras atomaras das la Svizra appartegnian a las pli segiras dal mund.

Tranter il tip da reatur da Tschernobyl ed ils stabiliments en Svizra existan differenzas essenzialas: Las ovras svizas disponan spezialmain d'ina dubla barriera da segirtad d'atschal e betun cumpacta e che resista a tutta pressiuin. Ina tala circumdaziun massiva ha per exempel impedi l'onn 1979 tar l'accident da l'ovra nucleara a Harrisburg (USA) che products radioactivs èn extrads en il conturn.

Nagina pli gronda segirtad cun desister d'ovras nuclearas

Ins conuscha las ristgas da l'energia nucleara e cun las mesiras tecnicas e persunalas adattadas èn quellas vegnidas reducidas sin in minimum absolut. Ina desistida da la Svizra da l'energia nucleara porta be apparentamein in gudogn da segirtad. Nus daventassan be anc pli dependents da las ovras nuclearas da l'exteriur e sin las prevenziuns da segirezza da quellas n'avesan nus nagina influenza.

Ina contribziun cunter la smanatscha climatica

Il stgaudament da l'atmosfera è daventà in grond problem per l'entir mund. Ils experts èn persvadids che l'energia nucleara è ina da las pussaivladads per cumbatter la smanatscha d'ina catastrofa climatica globala. Ovras nuclearas na produceschan betg diossid da charvun ch'engrevgia l'aria. Substituir las ovras nuclearas existentas tras ovras termicas sin basa d'iel, gas u cotgla fiss in pass enavos fitg ristgà.

La dismessa definitiva da ruments radioactivs è pussaivla

Il cussegl federal è da la pervasiun ch'i saja pussaivel da dismetter definitivamain ils ruments da radioactividad flaivla e mesauna en Svizra. La Svezia ha gia mess en funcziun in tal deposit definitiv per tals ruments ed en Finlanda

vegn in tal construi preschentamain. Tenor l'opiniun dal cussegl federal èsi er pussaivel da dismetter ruments da gronda radioactivitad. Da chattar è anc en Svizra in grip adattà e cun las dimensiuns suffizientas en il qual quests ruments pon vegnir deponids definitivamain. La premissa per pudair responder las dumondas anc avertas è dad er pudair exequir las retschertgas necessarias per quest intent. Quai è dentant plitost in problem politic ch'in problem tecnic.

L'enviern essan nus dependents da l'import

Considerond l'entir onn ha l'export da forza electrica surmuntà l'import da tala forza. Quest fatg na dastga dentant betg manar a conclusiuns faussas. Durant l'enviern sa preschenta la bilantscha savens autramain: Il consum da forza electrica surpassa las pussaivladads da la producziun. Quai è stà il cas l'enviern passà cun fitg pouca naiv e plievgia, uschia che las forzas idraulicas han pudì producir be a moda reducida. Malgrà la producziun maximala da las tschintg ovras nuclearas essan nus stads dependents da l'import.

I na sto betg per tut pretsch esser energia nucleara

La refusa da l'iniziativa per desister da l'energia atomara na vul betg dir che la Svizra vegnia per tuts temps a far diever d'ovras nuclearas per producir forza electrica. Ins vegn segiramain a chattar en l'avegnir soluziuns economicas per producir energia solara, energia dal vent u energia geotermica, per numnar be las principalas, mai quai dovra ses temp. Per entant havain nus basegn da l'energia nucleara. I n'è er betg exclus ch'i reussescha da sviluppar novas tecnicas. Per quest motiv èsi fitg impurtant da mantegnair in tschert spazi da libertad per pudair agir e disponer cunvegnentamain sin quest sector central e vital.

Per tut quests motivs recumondan cussegl federal e parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara».

Segund project: Iniziativa per in moratori concernent ovras atomaras

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras»

dals 23 da mars 1990

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras dals 23 d'avrigl 1987 vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa pretenda la suandanta cumplettaziun da la costituziun federala:

Disposiziuns transitorias art. 19 (nov)

Per la durada da diesch onns dapi l'acceptaziun da questas disposiziuns transitorias tras il pievel ed ils chantuns na vegnan betg dadas permissiuns generalas, permissiuns da construcziun u per metter en servetsch u funcziun tenor il dretg federal per stabiliments novs per producir energia atomara (ovras atomaras u reacturs atomars per la producziun da chalira). Sco novs vegnan considerads quests stabiliments, per ils quals i n'è betg vegni dà ina permissiun da construcziun tenor dretg federal fin als 30 da settember 1986.

Art. 2

L'assemblea federala propona al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa dal pievel.

Situaziun da partenza

L'iniziativa «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras» è vegnida inoltrada l'onn 1987 cun 135 321 suttascripziuns, pia il medem onn sco l'iniziativa per desister da l'energia atomara, cun la quala ella vegn uss suttamessa al pievel per la votaziun. Primarmain è ella stada drizzada cunter la construcziun da l'ovra nucleara da Kaiseraugst, per la quala il parlament federal ha già approvà ina permissiun generala l'onn 1985. Dentant han ins desisti da quest project contestà, perquai ch'el ha bloccà la discussiun concernent la politica d'energia e perquai ch'il lieu da construcziun n'era betg adattà. La desistida da l'ovra a Kaiseraugst na dastga tenor l'opiniun dal cussegl federal betg vegnir interpretada sco desistida generala da la forza nucleara.

L'iniziativa dal pievel pretenda che suentar la decisiun dal pievel na dastgi betg vegnir permess durant diesch da construir novs implants per producir energia atomara (ovras atomaras e reacturs atomars per intents da stgaudament). Per novs stabiliments na fissan betg pussaivlas ni permissiuns generalas, da construcziun, per metter en funcziun ni da manaschi. Per ils iniziants da l'iniziativa munta quella in emprim pass per desister da l'energia nucleara.

Cussegl federal e parlament refusan l'iniziativa per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras. A prima vista fa quella l'impressiun da na vulair dapli ch'in stop da la construcziun da reacturs nuclears. In moratori da diesch onns vegniss dentant a metter en dumonda il diever odiern da l'energia nucleara. A medem temp vegniss engrevgià il svilup da la tecnica nucleara e la Svizra tagliada giu da tuttas innovaziuns tecnicas sin quest sector.

Arguments dal comité d'iniziativa

Ils iniziants motiveschan lur iniziativa sco suonda:

«Uschia na poi betg pli ir vinavant!

Suenter la catastrofa da Tschernobyl èsi cler: uschia na poi betg pli ir vinavant! L'utilisaziun d'energia atomara n'è betg da responsar tenor il stadi odiern da la scienza e da la tecnica. La contaminaziun radioactiva sur ils cunfins naziunals mussa cleramain tge pretsch che nus avain da pajar per l'energia atomara. Mintga kilowatt d'origin dad ovras atomaras periclitescha la vita da las plantas, dals animals e dals umans. Mintga nova ovra atomara augmenta la probabladad d'ina ulteriura catastrofa. La tecnica perfecziunada po disdir uschè bain sco er l'uman. Quai ch'è succedi a Tschernobyl por capitar dapertut, er a Gösgen, Leibstadt, Beznau u a Mühleberg.

L'utilisaziun da l'energia atomara n'è er betg adattada per impedir l'effect da serra cun ses stgaudament da l'atmosfera.

La schliaziun svizra: Far in pass suenter l'auter

L'iniziativa per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras tschertga cun sia pretensiun moderada – suenter in scumond da permetter e construir durant 10 onns ovras atomaras – ina schliaziun che maina nus or da la situaziun fallada da nossa politica d'energia. Quella tegna tuttavia quint da la tradiziun svizra sa cumprovada, che vul tant sco pussaivel evitar decisiuns radicalas; ella dat dentant tuttina in impuls, co nus pudain encaminar ina nova via per garantir in provediment d'energia da la Svizra sin basa ecologica, economica e segira per l'avegnir. La grupp d'experts per scenaris d'energia (GESE) ch'è vegnida numnada dal cussegl federal, mussa en ses rapport final las alternativas vers l'energia atomara, che protegian meglier noss ambient e ch'èn ultra da quai a lunga vista fitg attractivas per noss svilup economic. L'avantatg da questa iniziativa è il paus da reflexiun activ ch'ella chaschuna. Nagut impedescha nus da returnar a l'energia atomara – uschenavant ch'ils problems da segirezza e da dismessa definitiva dals ruments radioactivs èn schliads – sch'i duess sa mussar che ni ina megliera explotaziun da l'energia existenta ni novas tecnologias che resguardan l'ambient èn ablas da garantir l'energia necessaria e suffizienta per noss basegns.

L'iniziativa n'è tuttavia betg davanz

Er sche l'ovra atomara da Kaiseraugst na vegn betg pli realisada e sch'ins ha durant ils davos onns betg dà permissiuns per talas ovras («moratori factic»). Sche l'iniziativa vegniss refusada, avess l'industria e l'economica nucleara per uschè da dir la permissiun dal pievel per realisar ulteriurs projects, per ex. a Graben, Verbois, Inwil e Rüthi. Ultra da quai vegnissi fatg tuts sforzs per realisar stgaudaments sin basa atomara per vitgs e quartiers da citads. L'iniziativa è en il cas da frenar quest svilup, che vegn propagà sco «nova tecnologia», ma ch'èn realitad na schlia betg il problem.»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras spezialmain per ils motifs suandants:

Emprin pass per desister da l'energia nucleara

Er sche l'iniziativa da moratori pretenda bler pli pauc che l'iniziativa da desistida, han domaduas la medema finamira. L'iniziativa da moratori munta in emprin pass per desister da l'energia nucleara. Quai n'è betg da responsar per quest mument, perquai che nus na disponain betg d'alternativas segiras concernent il provediment d'energia. Er sche l'iniziativa na sclauda betg da returnar a l'energia nucleara, vegniss il moratori da diesch onns, francà en la constituiun, ad engrevgiar essenzialmain il contact cun il svilup internaziunal sin il sector da l'energia nucleara.

Diesch onns moratori – vegn onns retard

Il moratori da diesch onns previs da l'iniziativa munta en realitad che la Svizra na po durant almain ventg onns betg metter en funcziun novas ovas nuclearas u talas modernisadas. Fin l'onn 2000 na fissi insumma betg pussaivel da dar concessiuns. Tranter la concessiun d'ina permissiun generala e la messa en funcziun d'in'ovra nucleara passan anc almain ulteriurs diesch onns. Fin l'onn 2010 na fissi pia betg pussaivel da metter en funcziun novs implants d'energia nucleara. Nus ans na pudain dentant betg lubir da negligier per ils proxims ventg onns ils novs svilupps da la politica d'energia. La suspensiun da decisiuns definitivs retarda er la planisaziun. Strusch in manaschi che fiss anc pront da surpigliar la ristga da lavurar vi da projects da construcziun, d'amplificaziun u da remplazzament da stabiliments existents d'energia nucleara.

Segirezza grazia a la savida dals spezialists

Per che la segirezza la pli gronda pussaivla dad ovas nuclearas saja garantida, sto il personal vegnir scolà e furnà cuntinuadamain e vegnir tegnì sin il current concernent ils pli novs svilupps e las pli novas enconuschientschas. In moratori avess consequenzas negativs sin las perspectivas futuras dals spezialists per l'energia nucleara e sin la reputaziun da questas professiuns. Ils possessurs dad ovas nuclearas stuessan quintar che lur personal spezialisà abandonass lur manaschis; quai pudess periclitar la segirezza dals manaschis. Il studi da la tecnica nucleara perdess sia attractividad. L'iniziativa na scumonda betg ni la perscrutaziun nucleara ni la participaziun a projects internaziunals d'energia nucleara. Ma la malsegirezza concernent l'avegnir da l'energia nucleara vegniss a paralisar las sentas sin quest sector, per exempel la lavur per sviluppar implants per intents da stgaudament.

In paus da reflecziun na schlia betg ils problems d'energia

In paus da reflecziun francà en la constituziun na schlia betg ils problems d'energia. Ina dismessa dals ruments radioactivs stuess er vegnir segirada en cas che l'iniziativa vegn acceptada. Ina mancanza da forza electrica vegn a sa mussar a lunga vista per l'entira Europa. Ins na dastga betg presupponer che la Frantscha saja a lunga vista pronta ed el cas da procurar current electric per l'entira Europa.

Perdita da flexibilitad

Ils auturs da l'iniziativa spetgan dal moratori dapli che quel è en il cas da porscher, pertge cun quel n'èn mesiras efficazias per spargnar forza electrica anc betg concluidas, e na creadas èn er betg las premissas adattadas che permettian la produziun da forza electrica sin in'otra basa che sin quella da l'energia nucleara. Il moratori concernent l'energia nucleara cuntegna be aspects unilaterals e restrenscha l'abilitad d'agir concernent la politica d'energia.

Per tut quests motifs recumondan cussegl federal e parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras».

Terz project:

Artitgel davart l'energia en la constituziun federala

Situaziun da partenza

Pervia da la crisa d'ieli da l'entschatta dals onns settanta è l'energia d'entada quasi sur notg in tema politic. Fin a quest eveniment cartevan bunamain tuts che l'energia saja in bain bunmartgà e disponibel illimitadamain. Per quest motiv n'èsi betg da smirvegliar che la constituziun federala na cuntogna betg disposiziuns detagliadas concernent la politica d'energia danor varsaquants disposiziuns per singuls secturs (utilisaziun da las auas, electricitad, energia nucleara e conducts d'ieli).

Malgrà quai è vegnida refusada l'onn 1983 l'emprima proposta per in artitgel davart l'energia en la constituziun federala. La maioritad dals votants l'aveva bain acceptà, dentant betg la maioritad dals chantuns.

Il resultat da questa votaziun n'ha naturalmain betg simplifitgà ils problems concernent la politica d'energia. Er sche la confederaziun ed ils chantuns applitgeschan dapi tschintg onns in «Program concernent la politica d'energia», engrevegia la mancanza d'in artitgel correspondent en la constituziun ina politica d'energia che resguarda a moda curvegna tuts aspects naziunals.

Il nov artitgel en la constituziun duai serrar questa largia. El oblighescha la confederaziun ed ils chantuns da s'engaschar

- per in provediment d'energia sufficient, diversifitgà, segir, economic e che resguarda l'ambient sco er
- per in consum d'energia spargnus e raziunal.

Quest nov artitgel davart l'energia permetta er d'armonisar meglier las competenzas dals divers secturs da la confederaziun ch'èn oz en vigur.

Text da votaziun:

Conclus federal concernent l'artitgel davart l'energia en la constituziun federala

dals 6 d'october 1989

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 24^{octies}

¹ Confederaziun e chantuns s'engaschan entaifer ils limits da lur cumpetenzas per in provediment d'energia sufficient, diversifitgà, segir, economic e che resguarda l'ambient sco er per in consum d'energia spargnus e raziunal.

² La confederaziun relascha princips per:

- a. l'utilisaziun da l'energia indigena e regenerabla;
- b. il consum d'energia spargnus e raziunal.

³ La confederaziun:

- a. relascha prescripziuns davart il consum d'energia da stabiliments, vehichels ed apparats;
- b. promova il svilup da tecnicas d'energia, spezialmain sin il sectur per spargnar energia e da l'energia regenerabla.

⁴ En sia politica d'energia resguarda la confederaziun las stentas dals chantuns e da lur communitads sco er da l'economia. Ella pren en consideraziun las relaziuns differentas da las singulas regiuns dal pajais ed ils limits da quai ch'è economicamain supportabel. Las mesiras concernent il consum d'energia en stabiliments ed edifizis vegnan prendidas en emprima lingia dals chantuns.

Tge porta l'artitgel davart l'energia en la constituziun federala?

L'artitgel costituziunal che vegn proponì permetta ina politica d'energia equilibrada ed efficazia. El prevesa essenzialmain il suandant:

Principis davart novas energias

La confederaziun relascha ils principis per l'utilisaziun da las energias indigenas e regenerablas. La restricziun sin ils principis documentescha cleramain che la confederaziun limiteschia sias cumpetenzas. Las leschas da la confederaziun e dals chantuns duain sa cumplettrar. La confederaziun po per exempel procurar ch'ils chantuns stgaffeschian cundiziuns favuraivlas per l'utilisaziun da l'energia solara u da l'energia geotermica en edificizis.

Principis davart spargnar energia

Er concernent il spargnar energia relascha la confederaziun principis per in consum d'energia spargnus e raziunal. Uschia po ella per exempel prescriber pretensiuns minimalas per che construcziuns e stgaudaments spargnian energia. Ins pensa er a prescripziuns per in diever convegnent d'indrizz da climatisaziun e da ventilaziun sco er per calculaziuns dals custs da stgaudar tenor il consum effectiv d'energia. Plinavant duai er la chalira persa vegnir utilisada pli economicamain.

Prescripziuns davart il consum d'energia

La confederaziun na relascha betg be principis mabain prescripziuns extendidas davart il consum d'energia da stabiliments, vehichels ed apparats. Uschia duai vegnir garanti in diever d'energia spargnus e raziunal surtut tar products che vegnan fabritgads en seria. Igl è en emprima lingua previs d'obligar tuts fabricants d'inditgar a moda unifurma il consum d'energia da lur products. Il consument sto savair quant energia ch'in apparat consume-scha per pudair cumparegliar cun auters ed uschia cumprar cun resguardar l'energia che vegn duvrada dals apparats. Previsas èn er pretensiuns liantas per in consum d'energia uschè pitschen sco pussaivel d'apparats, indrizz e vehichels, per cas che l'economia na procura betg sezza per las megliera-zions necessarias.

Svilup da tecnicas d'energia

Fin uss ha la confederaziun be sustegnì la perscrutaziun sin il sector da la tecnica d'energia. Da nov' duai ella er promover il svilup e la controlla da tecnicas per in diever spargnus da l'energia e per l'utilisaziun d'energias regenerablas (quai v.d. per ex. energia solara, energia dal vent e bioenergia). La confederaziun duai er sustegnair finanzialmain il svilup da novas tecnicas d'energia.

Funcziun subsidiara e coordinanta

La confederaziun duai collavurar a moda coordinanta e subsidiara. Ils principis da la subsidiaridad e dal federalissem valan er concernent la politica d'energia. Quella duai restar in pensum communabel dal stadi e da l'economia; concernent il sector da las construcziuns e dals edifizis duain surtut ils chantuns prender las mesiras sco fin uss.

Las deliberaziuns en il parlament

Ina politica d'energia per in'economia sauna

L'artitgel davart l'energia ha chattà in vast consentiment en il parlament, er sch'ins ha udi vuschs criticas. Per varsaquants va l'artitgel *memia lunsch*: Quels teman ch'il stadi intervegnia memia fitg en fatgs da l'economia e relaschia leschas betg necessarias. Quai na constat betg: Il provediment d'energia, che ha funcziunà fitg bain fin oz, resta chaussa da l'economia. L'artitgel davart l'energia duai sustegnair il martgà be là, nua che quel na funcziuna betg suffizientamain. Ils fittadins pajan per exempel ils custs per la forza electrica da lur frestgeras senza ch'els possian decider davart l'acquisiziun da quellas. Perquai èsi impurtant ch'i vegnia sin fiera apparat's che consumeschan be pauc energia.

Mesiras efficazias

Per varsaquants parlamentararis va l'artitgel *betg lunsch avunda*. Quels han surtut pretendi ina taglia sin l'energia e princips tariffars. L'artitgel davart l'energia prevesa dentant mesiras politicamain realisablas, ma tuttina efficazias. Er sche l'artitgel d'energia n'ademplescha betg las pretensiuns maximalas, è el tuttina d'impurtanza per la politica da la protecziun da l'aria. La refusaziun da l'artitgel mettess en dumonda e periclitass questa politica. Er las organisaziuns per la protecziun da l'ambient considereschan quest artitgel sco in pass en la dretga direcziun.

In agid per ils chantuns

Da tschertas varts han ins temì che las cumpetenzas dals chantuns vegnian limitadas. Il cuntrari è il cas: la confederaziun duai intervegnir be là nua ch'ils chantuns na pon betg agir u n'ageschan betg. Ils directurs d'energia dals chantuns beneventan l'artitgel davart l'energia. Pertge malgrà tuttas stentas da fin uss datti problems ch'ils chantuns na pon betg schliar sulets. In artitgel davart l'energia è er necessari per che las prescripziuns davart indrizz, apparats e vehichels valian per l'entira Svizra.

Per tut quests motifs recumondan cussegl federal e parlament d'acceptar l'artitgel davart l'energia en la constituziun federala.

Quart project:

Midada da la lescha davart il traffic sin las vias (tranter auter ladezza dals vehichels).

Situaziun da partenza

Il traffic sin las vias è suttamess cuntinuadamain a midadas. L'augment dal traffic ed il svilup tecnic pretendan in'adattaziun permanenta da las disposiziuns legalas. La revisiun preschenta ha la finamira d'augmentar la segirezza sin las vias e da tegnair quint dals problems concernent la protecziun da l'ambient.

Ils puncts principals da la revisiun èn ils suandants:

- Las vischnancas obtegnan in dretg da recurs, sch'i vegn ordinà mesiras da traffic che las pertutgan.
- Il cussegl federal po decider da far mesurar e publitgar il consum da carburant dals vehichels a motor.
- L'accumpagnader da cursas d'emprender d'ir cun auto sto avair almain 23 onns; uschia èsi pussaivel da cuntanscher dapli segirezza sin las vias.
- Tgi che refusa la prova da sang vegn privà da la carta da manischunz per almain dus mais.
- Il commerzi cun apparats per far attent sin radar ed il diever da tals è scumandà dal tuttafatg.
- La ladezza maximala per vehichels vegn augmentada per 20 cm sin 2,5 m e correspunda uss a la norma internaziunala.

Ils parlamentararis n'han betg contestà la necessidad da la revisiun. Las novaziuns èn vegnidas consideradas per cunvegnentas ed èn vegnidas acceptadas generalmain. Sulettamain la nova ladezza dals vehichels è stada il motiv da prender il referendum, uschia ch'il pievel sto uss decider.

Cussegl federal e parlament approvan la midada da la lescha davart il traffic sin las vias. Las innovaziuns che quella porta èn impurtantas e portan in'armonisaziun giavischaivla cun ils auters pajais europeics.

Arguments dal comité da referendum

Il comité da referendum motivescha ses referendum sco suonda:

«La midada da la lescha favurisescha las interpresas da camiunascha...

Il davos onns s'èn ils transports sin las vias agumentads enormamain sin donn e cust da las viafiers. L'onn 1989 èn vegnidas transportadas radund 8 milliardas tonnas per kilometer sin las vias e be anc 4,1 milliardas tonnas cun la viafier. La lescha vul anc ina giada ina meglieraziun en favur dals transports sin las vias.

Favurisà vegn surtut il traffic da camiuns a lunga distanza, quai che na vegn betg gjavischà ni per motivs economics ni ecologics. Cun l'admissiun generala da camiuns da 2,5 m ladezza na cuntansch'ins betg ina concordanza cun la ladezza da 2,6 m en ils stadis da la CE.

... sin donn e cust da la segirezza

Onn per onn moran en Svizra radund 80 peduns, velociclists e motociclists en consequenza d'accidents cun vehichels da niz (camiuns, chars da vitgira, tracturs, autobus). Quai è quasi diesch pertschient da tut ils mortoris sin via. Pli lads ch'ìls camiuns vegnan e pli fitg ch'ìls peduns e velociclists vegnan chatschads a l'ur da la via. Er per ils autists vegnan vista, segirezza e vias mendras, sch'els ston charrar suenter camiuns anc pli lads e sch'il dumber da quels s'augmenta considerablmain suenter l'acceptaziun da la revisiun da la lescha.

Cuntrarì als automobilists pon ils manischunzs da camiuns charrar sin lungas distanzas quasi senza vegnir controllads. La valitaziun dals manischunzs tenor lur pli curt temp da transport gida a crear ristgas per tut ils auters participants al traffic.

... sin donn e cust da la natira e da las finanzas publicas

Numerusas vias pli pitschnas èn oz anc scumandadas per transports a lunga distanza, numnadamain pli che la mesadad da tuttas vias ordaifer ils vitgs. Cun la midada da la lescha vegnissan questas vias pitschnas inundadas da pli e pli blers camiuns, per ex. per guntgir da retegnidas da traffic. La consequenza fiss che questas vias fissan prest memia stretgas e 'memia plaunas'. Per amplificaziuns da questas vias fissi puspè d'unfrir bun terren d'agricultura, passapes, strivlas per velos e curtins avant chasa. Il custs per quasi tut questas vias avessan ils pajataglia da surpigliar. Concernent excepziuns n'avessan betg las vischnancas da decider, mabain be ils chantuns.

... sin donn e cust da la qualitat da l'aria e da la quietezza

Meglieras cundiziuns per ils transports sin las vias muntan in augment dal dumber e dal viadi da camiuns. In filter effizient dals svapurs da camiuns – analog al catalisator dals autos – n'è anc ditg betg realitad, gnanc per ina part da las substanzas nuschaivlas. Dapli camiuns sin las vias na munta betg be mendra aria, mabain er dapli canera per tuts.

La revisiun da la lescha davart il traffic sin las vias pertutga radund 20 artitgels. Il auters artitgels, dals quals varsaquants fissan senz'auter digns d'obtegnair sustegn, perdan dal tutt'afatg lur muntada a vista da la clera favurisaziun dal transport sin las vias tras camiuns.»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal approva la revisiun da la lescha davart il traffic sin las vias spezialmain per ils motivs suandants:

Dretg da recurs da las vischnancas

Mesiras da traffic pertutgan savens entirs quartiers u vitgs. Las vischnancas n'avevan fin uss betg la pussaivladad da contestar decisiuns dals chantuns, nun ch'ellas sajan stadas pertutgadas da talas sco ina persuna privata. Ellas pon dentant realisar lur intenziuns concernent la planisaziun locala (p. ex. mesiras per quietar il traffic) be lur, sch'ellas pon er far recurs cunter mesiras che vegnan ordinadas sin lur territori. La revisiun da la lescha stgaffescha per quest intent ina clera basa.

Infurmaziuns davart il consum da benzin

Per pudair proteger l'ambient e spargnar energia èsi necessari ch'il cumprader d'in auto fetschia dapli atenziun al consum da carburant dals vehichels. Per quest intent sto el pudair cumparegliar il consum da las diversas marcas e dals differents tips dad autos. Per quest motiv dual il cussegl federal pudair laschar mesurar e publitgar per l'avegnir il consum da benzin dals singuls vehichels a motor.

Dagli segirezza per cursas per emprender d'ir cun auto

Cursas per emprender d'ir cun auto èn pli segiras, sch'ils accompagnaders han ina tscherta experientscha e madirezza. D'admetter be magisters d'autoscola, sco tscherts circuls han proponi, mass memia lunsch. Faschond in pass en questa direcziun per dapli segirezza, ston ils accompagnaders per l'avegnir na be posseder dapi trais onns la carta da manischunz, mabain er avoir almain 23 onns.

Refusaders da la prova da sang perdan la carta da manischunz

Alcohol al guvernagl è il motiv da blers accidents. Tgi che va aiver cun auto ha da quintar cun praschun u cun ina multa e vegn privà da la carta da manischunz per almain dus mais. Tgi che impedescha ina prova da sang, obtegna il medem chasti, la carta da manischunz n'al po dentant betg vegnir retratga. Quest tractament inegual vegn considerà per malgist, tant pli ch'ils cas da fugia da manischunzs s'augmentan pli e pli. Per quest motiv prevesa la revisiun er la retratga da la carta da manischunz per almain dus mais en cas che la prova da sang vegn impedida intenziunadamain.

Scumond d'apparats per far attent sin radar

Limits da tempo servan a la segirezza dal traffic, a la protecziun da l'ambient e per spargnar energia. Perquai fan ils chantuns gronds sforzs per far respectar quest limits. Per ch'ìls automobilists na possian betg mitschar da las controllas cun agid d'apparats per far attent sin radar, èsi per l'avegnir scumandà il diever ed il metter en circulaziun da tals apparats, d'installar e transportar tals en in vehichel.

20 cm na midan betg bler

La nova ladezza per vehichels na mida betg bler en la pratica. La ladezza maximala generala è bain stada fixada fin uss en Svizra sin 2,3 m, il cussegl federal ha dentant pudì lubir vehichels pli lads sin tschertas vias. Gia uss èn tuttas vias naziunalas, 80 pertschient da las vias chantunalas e 65 pertschient da las vias communalas avertas per vehichels da 2,5 m ladezza, uschia che gia radund dus terzs da tuts camiuns svizzers e praticamain tuts autocars èn pli che 2,3 m lads. Er sch'ina ladezza da 2,5 m è per l'avegnir admissibla generalmain, èsi nàturalmain pussaivel da limitar sch'i fa basegn la ladezza maximala sin 2,3 m cun agid dal signal «ladezza maximala». I n'exista pia nagin sforz da schlargiar las vias lateralas e d'unfrir terren per quest intent.

Segirezza dal traffic

La segirezza dal traffic sin las vias na dependa betg en emprima lingia da la ladezza dals vehichels mabain da la moda e maniera da charrar. Quella po vegnir influenzada tras mesiras dal stadi sco limitaziuns da sveltezza, controllas, crear vias per velos e.u.v. Malgrà in grond augment dal traffic èsi da constatar ch'il traffic sin las vias saja tut en tut vegnì pli segir. Uschia è il dumber annual dals mortoris sin via sa reducì tranter ils onns 1980 ed 1989 da 1246 per 25 pertschient sin 923.

Nagina midada da la politica da traffic

La pretaisa che las interpresas da camiuns vegnian favurizadas en cumparegliaziun cun la viafier na constat betg: Ins sto be pensar a las investiziuns per la «viafier 2000» ed a la transversala da viafier da las Alps (NEAT resp. AlpTransit) sco er a la voluntad dal cussegl federal da betg augmentar il limit da paisa per camiuns da 28 sin 40 tonnas, sco quai fiss il giavisch da la CE. Gist quest limit da 28 tonnas preserva nus da consequenzas nuschaiplas per l'ambient.

Ina reglamentaziun particulara n'è betg giustifitgada

La Svizra ha buns motivs da perseguitar ina politica da traffic che resguarda las particularitads dal pajais, er sch'ella guntgescha qua tras las regulaziuns europeicas vertentas (p. ex. il limit da paisa da 28 t per camiuns, scumond da charrar da notg e.u.v.). Pertutgant la ladezza dals camiuns n'è ina reglamentaziun particulara da la Svizra betg giustifitgada: En tut ils auters pajais da l'Europa è questa ladezza gia daditg la regla. En in temp nua che l'integraziun en l'Europa vegn pli e pli actuala, na datti nagins motivs da vulair insister sin ina regulaziun speziala per la Svizra.

Dischavantatgs per l'economia e per l'ambient

Vulair sa tegnair vi d'ina ladezza per camiuns da 2,3 m chaschunass gronds dischavantatgs per l'economia, perquai che la fabricaziun da camiuns en l'Europa sa basa sin ina ladezza da 2,5 m e quai vala er per palettas normadas (120 × 80 cm). Ina ladezza dal camiun da 2,5 m permetta da chargiar questas palettas a moda optimala, entant ch'ina ladezza da 2,3 m ha per consequenza che la punt dal camiun dat spazi per pli paucas palettas ed il spazi avant maun na po betg vegnir utilisà a moda giavischaivla. Vehichels pli stretgs èn fabricaziuns spezialas bler pli charas, dals quals il spazi da chargiar na po betg vegnir utilisà raziunalmain. L'applicaziun da tals vehichels porta clers dischavantatgs economics e na distgargia betg l'ambient – il cuntrari: il transport d'ina tscherta quantad da rauba pretenda cun 2,3 m ladezza dapli viadis che cun ina tala da 2,5 m.

Per tut quests motivs recumondan cussegl federal e parlament d'acceptar la revisiun da la lescha davart il traffic sin las vias.

Text da votaziun

Lescha federala davart il traffic sin las vias (LFT)

Midada dals 6 d'october 1989

I

La lescha federala dals 19 da december 1958 davart il traffic sin las vias vegn midada sco suonda:

Titel

Lescha davart il traffic sin las vias (LFT)

Art. 2 al. 4

⁴ Uschenavant che quai è necessari per l'armada u per la protecziun civila, po il traffic sin tschertas vias vegnir limità u bloccà transitoriain. Il cussegl federal numna ils organs militars u da la protecziun civila ch'èn cumpetents en chaussa. Avant che decider consulteschan quests organs las autoritads chantunalas.

Art. 3 al. 4 davosa frasa

⁴ ... Las vischnancas han il dretg da far recurs en proceduras chantunalas ed en talas avant il cussegl federal, sche mesiras da traffic vegnan ordinadas sin lur territori.

Art. 9 al. 2, 4 e 6

² La ladezza na dastga betg surpassar 2,50 m, inclus la chargia.

⁴ La lunghezza, inclus la chargia, dastga cuntanscher sin il pli:

a. per camiuns	10 m
b. per autocars e camiuns cun pli che dus ischigls...	12 m
c. per camiuns cun chars annexs	18 m
d. per camiuns da burdegl.....	16 m

il cussegl federal po prolungar u scursanir questa lunghezza per 50 cm adattond ad ina reglamentaziun internaziunala.

- ⁶ La paisa totala dastga cuntanscher sin il pli:
- a. per vehichels a motor cun dus ischigls 16 t
 - b. per vehichels a motor cun trais ischigls,
 - sche be in ha tracziun 22 t
 - sche dus u tuts trais han tracziun 25 t
 - c. per camiuns cun chars annexs, per camiuns da burdegl sco er per vehichels a motor cun pli che trais ischigls, dals quals dus u dapli han tracziun 28 t

Art. 12 al. 4

⁴ Il cussegl federal po decider da far mesirar a chaschun da l'examinaziun dal tip ultra da la canera e dals svapurs er il consum da carburant dals vehichels a motor. El po prescriber che las valurs constatadas vegnian publitgadas ed inditgadas sin ils vehichels. Las autoritads da la confederaziun e dals chantuns dattan er conuschent questas valurs sin dumonda.

Art. 15 al. 1 e 4 emprima e segunda frasa

¹ Cursas per emprender d'ir cun vehichels a motor dastgan be vegnir fatgas cun in accumpagnader che ha cumpleni 23 onns e posseda la carta da manischunz correspondentia dapi almain trais onns.

⁴ Il cussegl federal po relaschar prescripziuns davart la scolaziun dals manischunzs da vehichels a motor. El po spezialmain prescriber ch'ina part da la scolaziun saja d'absolver tar in possessur d'in certificat da magister d'autoscola. ...

Art. 16 al. 3 lit. g

³ La carta da manischunz u per emprender d'ir cun auto sto vegnir retratga, sch'il manischunz:

- g. s'oppona u s'ha retratg intenziunadamain ad ina prova da sang ch'è vegnida ordinada u cun l'ordinaziun da la quala el ha stui quintar u ad ina ulteriura visita dal medi u sch'el ha impedi l'intent da questas mesiras.

Art. 17 al. 1bis e segunda e terza frasa

^{1bis} La carta da manischunz u d'emprender d'ir cun auto vegn retratga per in temp nundeterminà, sch'il manischunz n'è betg abel da manar in vehichel a motor pervi d'alcoholissem u autras toxicomanias, per motivs da caracter u per auters motivs. Cun la retratga è collià in temp da prova d'almain in onn. Tar la retratga per motivs medicinalis croda il temp da prova.

³ ... La durada minimala legala da la retratga (al. 1 lit. d) ed il temp da prova collià cun la retratga da segirezza (al. 1bis) na dastgan betg vegnir sutpassads. Sch'il manischunz n'observa betg las cundiziuns u sch'el trumpa en autra moda la confidenza messa en el, sto la permissiun vegnir retratga danovamain.

Art. 18 al. 1 e 2

¹ Ils velos ston correspunder a las prescripziuns e purtar in segn distinctiv. Quel vegn consegnà, sche l'assicuranza da responsabladad prescritta è avant maun. Quest segn vala per l'entira Svizra.

² Il cussegl federal relascha prescripziuns davart la construcziun, l'equipament, il segn distinctiv e l'assicuranza dals velos e da lur vehichels annexs.

Art. 22 al. 1 segunda e terza frasa

¹ ... Cumpetent per ils vehichels è il chantun da staziunament, per ils manischunzs il chantun da domicil. La confederaziun po prevar certificats federals per ses vehichels e lur manischunzs.

Art. 25 al 3 lit. e ed al. 3bis

³e. *Pertutga be il text franzos.*

^{3bis} Suenten avair consultà ils chantuns po il cussegl federal prescriber ina scolaziun supplementara per novs manischunzs che han violà ina regla da traffic en ina maniera che ha periclità la circulaziun.

Art. 27 al. 2

Pertutga be il text franzos.

Art. 31 al. 3

Pertutga be il text franzos e talian.

Art. 32 al. 4 emprima frasa

⁴ Mesiras tenor alinea 3 dastgan vegnir ordinadas be sin fundament d'in parairi; il cussegl federal relascha las disposiziuns detagliadas ed el po prevar excepziuns. ...

Art. 34 al. 4

Pertutga be il text franzos e talian.

Art. 38 al. 4

Pertutga be il text franzos.

Art. 56 al. 3

³ Il cussegl federal po scumandar che la paja da manischunzs da professiun vegnia calculada tenor la lunghezza dal viadi fatg cul vehichel, tenor la quantidad da la rauba transportada u tenor sumegliantas prestaziuns.

Art. 57 al. 1 e 4

¹ Il cussegl federal po relaschar prescripziuns da traffic cumpletantas e prevair excepziuns da las reglas da traffic en cas da relaziuns spezialas, particularmain per l'armada e per la protecziun civila. El po er relaschar talas prescripziuns per vias a direcziun unica.

⁴ *Abrogà*

Art. 57bis daventa art. 57a

7. chapitel:

Disturbi da las controllas da traffic sin las vias

Art. 57b

¹ Apparats ed indrizs ch'engrevegian, disturban u che fan nuneffizientas las controllas da traffic da las autoritads (p. ex. apparats che fan attent sin radar), dastgan ni vegnir mess en circulaziun u acquistads ni montads u transportads en vehichels, fermads vi da quels u vegnir applitgads en tge furma ch'i saja.

² Sco messa en circulaziun vala la fabricaziun, l'import, il propagar e dar vinavant, la vendita u in'otra consegna u surlaschada da tals objects.

³ Ils organs da controlla confiscan tals apparats ed indrizs: il der-schader ordaina la confiscaziun e la destrucziun.

Annexas da
vehichels a
motor;
vehichels a
motor runads
suenter

Art. 69

¹ Il possessur dal vehichel a motor che tira è responsabel per il donn chaschunà tras in char annex u in vehichel runà suenter; las disposiziuns concernent la responsabladad tar vehichels a motor valan conform lur senn. Sch'il vehichel a motor runà suenter vegn manà d'in manischunz, èn omadus manischunzs responsabels solidariamain, tant il possessur dal vehichel runà sco quel dal vehichel che tira.

² L'assicuranza dal vehichel che tira s'extenda er sin la responsabladad civila per donns chaschunads:

- a. dal char annex;
- b. dal vehichel a motor runà che na vegn betg manà d'in manischunz;
- c. dal vehichel a motor che vegn manà d'in manischunz e che n'è betg assicurà.

³ Chars annexs per transportar persunas dastgan vegnir mess en circulaziun be sch'ina assicuranza supplementara sin il char annex garantescha l'assicuranza minimala da l'entir transport sco il cussegl federal l'ha fixà en l'artitgel 64.

⁴ La responsabladad civila dal possessur dal vehichel che tira per donns corporals dals passagiers sin chars annexs sco era la responsabladad per donns tranter il vehichel che tira ed il vehichel a motor runà suenter sa drizzan tenor questa lescha. Per donns materials vi dal char annex è responsabel il possessur dal vehichel che tira e quai tenor il dretg d'obligaziuns.

Art. 77 al. 1 segunda frasa

¹ ... El è responsabel en la medema maniera, sch'el tralascha da confiscar il certificat da vehichel ed ils numers da controlla entaifer 60 dis suenter l'annunzia da l'assicurader conform al senn da l'artitgel 68 u suenter ch'il possessur ha annunzià ch'in vehichel saja mess definitivamain ord funcziun.

Art. 91 al. 3

³ A la medema paina è suttamess er quel che s'oppona u s'ha retratg intenziunadamain ad ina prova da sang ch'è vegnida ordinada u cun l'ordinaziun da la quala el ha stuì quintar u ad ina ulteriura visita dal medi u sch'el ha impedi l'intent da questas mesiras.

Art. 94 cif. 3 emprima frasa

3. Tgi che dovra in velo senza avair il dretg latiers vegn puni cun arrest u cun ina multa. ...

Art. 96 cif. 2 al. 1 emprima frasa e cif. 3

Pertutga be il text franzos e talian.

Art. 99 cif. 8

8. Tgi che metta en circulaziun u acquista apparats ed indrizs ch'engrevegian, disturban u che fan nuneffizientas las controllas da traffic da las autoritads u tgi che montescha u transportescha tals en vehichels, ferma tals vi da quels u dovra tals en tge furma ch'i saja,

tgi che cooperescha a la reclama per tals apparats u indrizs, vegn chastià cun arrest u cun ina multa.

Art. 106 al. 1 davosa frasa ed al. 9

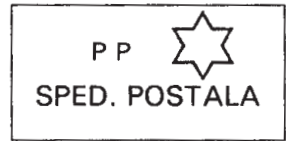
¹ ... El po autorisar ils departaments da reglar detagls technics, particularmain concernent la signalisaziun da las vias sco er la construcziun e l'equipament dals vehichels stradals.

⁹ Il cussegl federal po concluder contracts internaziunals davart la construcziun e l'equipament da vehichels, l'equipament dals duvraders dals vehichels e davart la reconuschientscha reciproca d'examinaziuns en quest connex. Il departament federal da giustia e polizia po surpigliar midadas da regulaziuns technicas en connex cun tals contracts, sch'il dretg svizzer na sto betg vegnir adattà.

II

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Il cussegl federal fixescha la data da l'entrada en vigur.

Spediziuns enavos a la
controlla d'abitants da
la vischnanca

Recumandaziun a votantas e votants

Cussegl federal e parlament recumandan a votantas e votants per ils
motivs allegads da vuschar ils 23 da settember sco suonda:

- **NA** a l'iniziativa dal pievel «per desister da l'energia atomara»
- **NA** a l'iniziativa dal pievel «per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras»
- **GEA** a l'artitgel davart l'energia en la constituiun federala
- **GEA** a la midada da la lescha davart il traffic sin las vias